

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทุกประเทศต่างก็ปรารถนาที่จะสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศของตนด้วยวิธีการที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ เพราะแต่ละประเทศย่อมจะมีลักษณะเฉพาะของตนประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าอยู่พอควรแล้วจะมีวิธีการของตนอย่างหนึ่ง และประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศที่มีฐานะยากจนและยังไม่มี ความเจริญ ก็จะมีวิธีการของตนอีกอย่างหนึ่งจากประสบการณ์ในหลายๆ ประเทศปรากฏว่า วิธีการที่ใช้ในการสร้างสรรค์ความเจริญของประเทศด้อยพัฒนานั้น เป็นวิธีการที่เรียกว่า การพัฒนาชุมชน เป็นวิธีการที่ดีที่สุด เพราะเป็นวิธีการแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยการสร้างความเจริญทางด้านวัตถุไปพร้อมกับ การพัฒนาประชาชนควบคู่ไปด้วย ป้องกันไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนกับวัตถุ อันจะเป็นการป้องกันปัญหานานาประการไปในตัวได้

ประเทศไทยของเรา ใช้วิธีการพัฒนาชุมชนมาเป็นเวลานาน แต่ที่นับว่าเป็นการพัฒนาชุมชนตามหลักวิทยาศาสตร์ทางสังคมนั้น เริ่มจากสมัยที่มีการตั้งกรมการพัฒนาชุมชนขึ้นในกระทรวงมหาดไทย เมื่อปี พ.ศ. 2505 นี้เอง จึงยังนับว่า งานพัฒนาชุมชนเป็นของใหม่มากสำหรับประเทศไทย เพราะความใหม่อย่างหนึ่ง และเพราะความละเอียดอ่อนของงานนี้อีกอย่างหนึ่ง ที่เป็นสาเหตุที่ทำให้งานพัฒนาชุมชนต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งรีบ เพราะไม่มีสังคมใดที่อยู่นิ่งได้โดยไม่มี การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเลย ทุกสังคมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง จะเปลี่ยนไปในทางดีหรือแย่ง จะเปลี่ยนด้วยอัตราเร่ง โดยมีแรงผลักดันของตน หรืออย่างเชื่องช้า โดยเป็นไปตามธรรมชาติ จะเปลี่ยนแปลงมากหรือน้อยนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ แต่สิ่งที่แน่นอนก็คือ สังคมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ จะเร็วหรือช้าเท่านั้นเอง

การเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนสำคัญของความเจริญก้าวหน้าของสังคม ทั้งนี้ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญของการปรับปรุงให้ดีขึ้น และความเจริญเติบโตทางสังคม ความเจริญก้าวหน้าทุกประเภทจะต้องเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลง แต่การเปลี่ยนแปลงไม่จำเป็นจะต้อง

หมายถึงความเจริญก้าวหน้าเสมอไปไม่ โดยปกติการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เนื่องจากองค์การทางสังคม หน่วยงานของรัฐบาล หรือส่วนราชการของชุมชนใดชุมชนหนึ่งสามารถหาผู้ทางแก้ปัญหาภายในของเขาได้แล้วระดมสรรพกำลังเพื่อแก้ หรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป การเปลี่ยนแปลงจึงได้เกิดขึ้น

โดยเฉพาะในปัจจุบันแม้ว่าประเทศไทยจะประสบปัญหาทางด้านภาวะเศรษฐกิจในหลายๆ ด้าน ทำให้กิจการต่างๆ ต้องปิดตัวเองลงท่ามกลางความล้มเหลวของการดำเนินการและสภาวะแวดล้อมก็ตาม รวมทั้งมีการให้ออกจากงาน และปลดพนักงานออกจนทำให้ประชาชนเดือดร้อนกันเป็นจำนวนมากมายิ่งไฉนนั้น ก็เนื่องมาจากบุคคลเป็นผู้กำหนดเหตุการณ์หรือภาวะการณ์ต่างเหล่านั้นขึ้นมาทั้งสิ้น

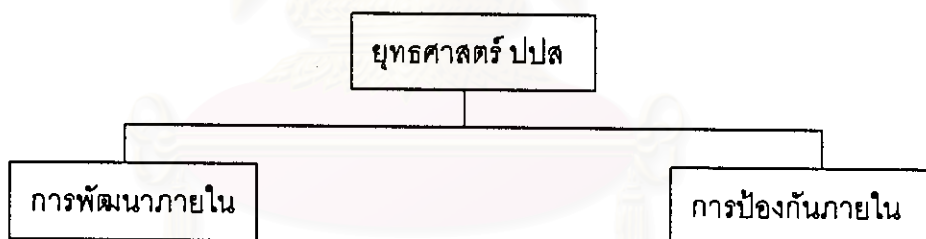
แต่หากจะกล่าวว่เมื่อใดก็ตามที่ประชาชนได้รับความเดือดร้อนอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติหรือภัยพิบัติใดๆ ก็ตาม ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ปิดทองหลังพระและให้การเข้าไปช่วยเหลือประชาชนทุกหนแห่งจนสามารถบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนเหล่านั้นให้ทุเลาเบาบางลงไปได้ด้วยกำลังของพวกเขา โดยไม่เลือกเวลา และสถานที่ที่จะให้ความช่วยเหลือประชาชนของพวกเขา ตามปรัชญาประจำกองทัพว่า "ยามศึกเรารบ ยามสงบเราพัฒนา" ที่พร้อมเสมอในการเข้าไปปิดเป่าบรรเทาความเดือดร้อนอันอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและไม่เคยเรียกร้องที่จะได้รับคำชื่นชม แต่ทำด้วยความเต็มใจโดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อยและชื่อเสียง กลับใช้กำลังความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มกำลังความสามารถของกองทัพ เพียงขอให้ประชาชนของพวกเขาได้พ้นภัยและความเดือดร้อนที่ได้รับก็เป็นการเพียงพอแล้ว (กรมกิจการพลเรือนทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด) แต่หากจะกล่าวว่ประชาชนรับทราบถึงปรัชญาของกองทัพนั้นเป็นสิ่งที่ประชาชนไม่ใคร่จะได้รับรู้ถึงการช่วยเหลือของกองทัพบก หรือว่าหน่วยงานใดที่เข้าไปช่วยเหลือชุมชนและประชาชนในยามที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยพิบัติ หรือสาธารณภัยต่างๆ รวมทั้งการเข้าไปปรับปรุงสภาวะแวดล้อมให้กับชุมชนเหล่านั้นไม่ว่าจะเป็นการขุดลอกคูคลอง การนำเอากระสอบทรายไปกั้นน้ำท่วมเข้าพื้นที่ชุมชน การไปสร้างถนนหนทางยามที่ประชาชนต้องการความช่วยเหลือในการเดินทางยามเร่งด่วนอีกด้วย

ทหารมิใช่เป็นได้แต่เพียงนักรบอย่างเดียว เหล่าทหารยังสามารถเป็นนักพัฒนาเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ บ้านเมืองอีกด้วย และที่ทหารต้องมีบทบาทในการ

พัฒนานี้เพราะเป็นหน้าที่ที่ระบุไว้เด่นชัดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน พุทธศักราช 2540 มาตรา 72 ว่า "รัฐต้องจัดให้มีกำลังทหารไว้เพื่อพิทักษ์รักษาเอกราชความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเพื่อการพัฒนาประเทศ" ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หน้าที่ของทหารนั้นระบุไว้เด่นชัดในรัฐธรรมนูญประการสุดท้าย คือ เพื่อการพัฒนาประเทศ (หนังสือใจถึงใจ เล่ม 2 กรมกิจการพลเรือนทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด : 230)

การปรับปรุงสภาพแวดล้อมและการช่วยเหลือประชาชน

โดยกองทัพบกได้ใช้หลักการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและการช่วยเหลือประชาชนซึ่งเป็นการป้องกันและปราบปรามการก่อความไม่สงบนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำหนดมาตรการต่างๆ ขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในการป้องกันและปราบปรามการก่อความไม่สงบ โดยใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาและป้องกันภายใน (Internal Defense and Development Strategy) ซึ่งประกอบไปด้วย การพัฒนาภายในและการป้องกันภายใน (ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ฉบับ 2539 กระทรวงกลาโหม)

จากแผนภูมิจะเห็นว่ากำหนดการในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและการช่วยเหลือประชาชนมีพื้นฐานและแนวทางในการดำเนินการมาจากยุทธศาสตร์ของการพัฒนาภายใน ทั้งนี้เพื่อให้มีผลสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของการป้องกันภายในควบคู่ไปด้วยเสมอ

ความหมายของการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและการช่วยเหลือประชาชน

เป็นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ด้วยการลดและขจัด

เงื่อนไขของการก่อความไม่สงบเพื่อให้ประชาชนได้รับการบรรเทาความเดือดร้อนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง :นส 100-20 การป้องกันและปราบปรามการก่อความไม่สงบ)

- เพื่อให้ประชาชนสนับสนุนรัฐบาลในการต่อสู้กับขบวนการก่อความไม่สงบ
- เพื่อการพัฒนาชุมชนให้สามารถช่วยตนเอง และร่วมมือกับรัฐบาลในการพัฒนา
- เพื่อส่งเสริมการพัฒนาประเทศเป็นส่วนรวม

ในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและการช่วยเหลือประชาชนนั้น เป็นไปในลักษณะของการพัฒนาเพื่อยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้ดีขึ้น และการช่วยเหลือประชาชนซึ่งเป็นการแก้ปัญหาของประชาชนที่มีคุณภาพชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ควรจะเป็น เพราะฉะนั้นการช่วยเหลือประชาชนจึงเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของประชาชนโดยเร่งด่วน และเป็นโครงการที่ใช้เวลาสั้นให้เห็นผลทันตาและมุ่งที่จะบรรเทาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นเร่งด่วนเฉพาะหน้า ซึ่งการช่วยเหลือประชาชนนี้ นอกจากจะก่อประโยชน์ให้กับประชาชนแล้วยังทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อกองทัพและให้ความร่วมมือกับกองทัพด้วย

ขอบเขตของการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและการช่วยเหลือประชาชน

การปรับปรุงสภาพแวดล้อมและการช่วยเหลือประชาชน กำหนดขอบเขตไว้ 4 ประการ คือ

1. การพัฒนาประเทศ
2. การพัฒนาชุมชน
3. การพัฒนาพิเศษพื้นที่เฉพาะ
4. การช่วยเหลือประชาชน

การพัฒนาชุมชน

พ.ต. นเรศน์ วงศ์สุวรรณ อาจารย์โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า หมายถึง การพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชนในชุมชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชนให้มีมาตรฐานความ

เป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยการร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับกองทัพ การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการที่นำเอาบริการของกองทัพผนวกเข้ากับความต้องการของประชาชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น

Ramon Magsaysay อดีตประธานาธิบดีแห่งฟิลิปปินส์ ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาของการพัฒนาชุมชนของฟิลิปปินส์ และของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การให้ความรู้แก่ประชาชน การให้เครื่องนุ่งห่มและการให้อาหารแก่พวกเขาให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้

แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาชุมชนนั้น มีแนวความคิดที่ต้องการให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุด และในการดำเนินงานกองทัพจะให้ความช่วยเหลือก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นๆ เกินขีดหรืออยู่นอกเหนือความสามารถของประชาชนเท่านั้น (เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการปรับปรุงสภาพแวดล้อม และการช่วยเหลือประชาชน, โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, 2540: 9)

ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนของกองทัพบก

การพัฒนาชุมชนเป็นการมุ่งให้ความรู้ความสำคัญเกี่ยวกับคนในการสร้างความมั่นคงในชุมชน โดยมีแนวความคิดว่ามนุษย์ทุกคนควรมีสิทธิและความเสมอภาคกันในเรื่องของโอกาสพร้อมกันนี้ ก็นำเอาแนวคิดทางจิตวิทยาของมนุษย์มาประกอบกันแล้ว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบต่อสู้เบ็ดเตล็ด : ยุทธศาสตร์การพัฒนา) จึงสามารถที่จะประมวลรวมปรัชญาของการพัฒนาชุมชนออกเป็น 2 ประการ คือ

1. การพัฒนาชุมชนนั้นให้ความศรัทธาเชื่อมั่นในตัวบุคคลว่า เป็นทรัพยากร (Human Resources) ที่มีความสำคัญที่สุดในการดำเนินการทั้งปวงให้สำเร็จลุล่วงไปได้ และเชื่ออย่างแน่วแน่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองได้ตามขีดความสามารถทางกายภาพของตนหากโอกาสอำนวยและมีผู้คอยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง
2. การพัฒนาชุมชนเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนปรารถนาและต้องการความยุติธรรม ที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคม (Social Justice) ต้องการอยู่ในสังคม ด้วยความสุขกายสบายใจ

(Social Satisfaction) และอยู่ร่วมกันในสังคมที่ยอมรับ (Social Acceptability)

หลักสำคัญในการพัฒนาชุมชน

หลักสำคัญในการพัฒนาชุมชนนั้นมีด้วยกัน 7 ประการ ตามความหมายในหนังสือวิชาการพัฒนาประเทศ ของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกในการบรรยายแก่ข้าราชการที่เข้ารับการอบรมเสนาธิการ มีดังนี้ (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี หลักการพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, 2534)

1. หลักความร่วมมือของประชาชน

คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างแท้จริงด้วยการเปิดโอกาสให้มีการศึกษา (Education) การร่วมพิจารณา (Consensus) และการตกลงใจร่วมกัน (Consent) การที่จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในชุมชนนั้นๆ ประชาชนจะมีโอกาสร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมกันรับผิดชอบ

2. หลักการแสวงหาผู้นำ

ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น เน้นในเรื่องการค้นหาผู้นำ และพัฒนาคุณลักษณะผู้นำให้เกิดขึ้นในชุมชน เพราะจุดหมายสุดท้ายของการพัฒนาชุมชนนั้นคือ การให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ ดังนั้น ผู้นำที่มาจากชาวบ้านจึงเป็นเป้าหมายที่จะต้องสร้างขึ้นเพื่อร่วมรับผิดชอบและรับช่วงงานต่อไปได้

3. หลักการทำงานกับกลุ่ม

วัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชนนั้นมุ่งสร้างระบบต่างๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชนกลุ่มคนในรูปแบบต่าง จำเป็นต้องพัฒนาให้มีขึ้น เพื่อเป็นสถาบันของประชาชน เป็นสื่อกลางในการศึกษา การรับแนวความคิดใหม่ๆ และเป็นแกนนำในการปฏิบัติ การพัฒนาชุมชนทุกชนิดจึงมุ่งไปสู่การทำงานกลุ่มเป็นสำคัญ

4. หลักการสมทบ

เป็นหลักการที่มุ่งเน้นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ทั้งในด้านงบประมาณ

ประมาณแรงงาน และวัสดุอุปกรณ์ แต่มุ่งเน้นให้ประชาชนใช้สิ่งของต่างๆ รวมทั้งแรงงาน และงบประมาณภายในชุมชนของตนเอง เพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างเต็มที่ โดยการดำเนินการกิจกรรมใดๆ ในชุมชนนั้น ประชาชนจะได้รับการกระตุ้นให้เกิดความเสียสละเพื่อส่วนรวม

5. หลักการประสานงาน

จากที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าการพัฒนาชุมชนนั้นเป็นเพียงกลวิธีที่สอดแทรกเข้าไปเสริมให้งานด้านต่างๆ บรรลุผลสำเร็จอย่างมั่นคงเท่านั้น ด้วยเหตุนี้การพัฒนาชุมชนจึงไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ลำพังตัวเอง ต้องอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ ที่มีหน้าที่เฉพาะในกิจกรรมเพื่อสังคมในรูปแบบต่างๆ

6. หลักความรับผิดชอบร่วมกัน

ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น ความสำเร็จของงานมิได้อยู่เพียงการที่มีการปฏิบัติงานตามโครงการเท่านั้น แต่ยังมีความหมายกว้างๆ คือ การมีส่วนร่วมรับผิดชอบดูแลรักษาให้ผลงานนั้น ๆ ให้คงอยู่เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนให้ตราบนานเท่านาน ดังนั้นการพัฒนาความรับผิดชอบร่วมกัน จึงเป็นหลักการพัฒนาชุมชนที่สำคัญอีกประการหนึ่งด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เพราะจะทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกรัก และเป็นเจ้าของโครงการต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่การมีความรู้สึกรับผิดชอบอย่างแท้จริง

7. หลักการขยายผล

เนื่องจากการพัฒนาชุมชนนั้น เป็นการพัฒนาในระบบของการทำงานในด้านต่างๆ ดังนั้น การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนจึงมีกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนที่สามารถจะบอกผลที่จะเกิดขึ้นได้มากพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสามารถควบคุมปัจจัยเกี่ยวกับคนได้ ดังนั้นความสำเร็จของงานแต่ละอย่าง ระบบการทำงานจะต้องสามารถเป็นแบบอย่างนำไปปฏิบัติที่อื่นได้ กล่าวโดยสรุปคือ การดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องสามารถขยายผลการดำเนินงานออกไปสู่ชุมชนอื่นๆ ได้

จากหลักการต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นทั้ง 7 ประการนั้น จะเห็นได้ว่า งานพัฒนาชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับประชาชนเป็นสำคัญ กล่าวคือ มุ่งให้ประชาชนดำเนินกิจกรรมของตนเองและเพื่อตนเอง หลักการอันสำคัญยิ่งของการพัฒนาชุมชนก็คือ การที่จะต้องให้ประชาชนเกิดควมริเริ่มในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานและ

ร่วมรับผิดชอบโครงการด้วยหลักการนี้ การที่จะกล่าวว่างานชนิดใดได้ปฏิบัติโดยใช้หลักการพัฒนาชุมชนหรือไม่นั้น ก็จะดูได้ว่างานนั้น เป็นความคิดริเริ่มของประชาชนหรือไม่ ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยแค่ไหน และวิธีการปฏิบัติที่เน้นแบบอย่างที่จะขยายผลได้หรือไม่ ถ้าเข้าสถานะเป็นงานที่ประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม เป็นผู้ปฏิบัติ และผลสำเร็จสามารถขยายระบบ การปฏิบัติไปสู่ที่อื่นๆ ได้นั้น ก็คือลักษณะของงานพัฒนาชุมชน

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าการพัฒนาชุมชนของประชาชนได้รับการพัฒนาไม่ทันกับความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆ และพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลความเจริญก็จะได้รับการพัฒนาล่าช้าไปจนบางครั้งก็เกือบไม่ได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือให้การดูแลได้อย่างไม่ทั่วถึงที่จะทำให้ประชาชนสามารถที่จะช่วยเหลือตนเอง และชุมชนของตนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีสภาวะแวดล้อมที่น่าอยู่อาศัย โดยมีหน่วยงานที่เข้าไปคอยช่วยเหลือ และดูแลประชาชนในแต่ละพื้นที่ทั่วประเทศและพื้นที่ที่ห่างไกล รวมถึงพื้นที่ติดชายแดนของประเทศ และคอยพัฒนาแต่ละพื้นที่เหล่านั้นซึ่งก็คือ กองทัพบกหรือที่ประชาชนทั่วไปเรียกว่า "ทหาร" แม้แต่ในในสภาวะที่ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากสาธารณภัย หรือภัยพิบัติต่างๆ กองทัพบกก็ดำเนินการ โดยการช่วยเหลือประชาชนด้วยความรวดเร็ว และเร่งด่วน เฉพาะหน้า (กระทรวงกลาโหม: ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ)

กระทรวงกลาโหมได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการป้องกันประเทศฉบับปี 2539 โดยให้ความหมายของการช่วยเหลือประชาชนและบรรเทาสาธารณภัยของชาติดังนี้

"พื้นฐานของกองทัพ คือ ประชาชน ดังนั้น ความศรัทธาและความรักใคร่สามัคคีของประชาชนต่อกองทัพ จึงเป็นความปรารถนาอันสูงยิ่ง ทุกข์ของประชาชน คือ ทุกข์ของแผ่นดินถ้าทหารเห็นว่าประชาชนมีทุกข์ยาก ทหารก็ต้องเข้าไปช่วยเหลือแก้ไข (พระบรมราชาไมตรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว) ในยามปกติกองทัพบกจะให้ความช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ห่างไกลและทุรกันดาร และมีความขาดแคลน โดยการให้ความช่วยเหลือด้านแนวความคิด การส่งเสริมการประกอบอาชีพ การบริการสาธารณสุข การซ่อมสร้างและมอบวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นให้แก่ประชาชนร่วมกันสร้าง เมื่อมีสาธารณภัยกองทัพบกจะร่วมงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไปเข้าควบคุม แก้ไข ช่วยเหลือ และบรรเทาให้ผู้ประสบภัยเกิดความสูญเสียและเสียหายที่น้อยที่สุด จากนั้นจะร่วมกันบูรณะฟื้นฟูให้กับคืนสู่สภาพเดิมโดยเร็ว"

แต่หากจะกล่าวว่าประชาชนรับทราบถึงการเข้าไปช่วยเหลือประชาชนและพัฒนาชุมชนของกองทัพบกนั้นหรือไม่นั้น ประชาชนส่วนใหญ่แล้วอาจจะไม่รับทราบ หรือไม่ค่อยให้ความสนใจและความสำคัญการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของกองทัพบกหรือทหารเท่าไรนัก ซึ่งในบางครั้งอาจมีความรู้สึกหรือทัศนคติในเชิงลบกับกองทัพบกบ้าง ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความล่าช้าในการช่วยเหลือ หรือเข้าไปพัฒนาชุมชนของทหารด้วย และวิธีการสื่อสารอย่างไรที่กองทัพบกส่งผ่านไปสู่อำเภอประชาชนในช่องทางใดบ้างที่จะทำให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจ รวมทั้งมีความรู้สึกและทัศนคติในเชิงบวก ตลอดจนให้ความร่วมมือในการพัฒนาร่วมกับกองทัพบกด้วย และยามที่ประชาชนเดือดร้อนจากภัยพิบัติที่จะสามารถขอความช่วยเหลือได้ทันที อีกทั้งทัศนคติที่ประชาชนมีต่อกองทัพบก รวมถึงความคาดหวัง และความพึงพอใจที่ประชาชนมีต่อบทบาทของทหารในการพัฒนาชุมชนจะมีลักษณะอย่างไร เพื่อที่จะทำให้ได้รับทราบความต้องการของประชาชนที่มีต่อกองทัพบก และลักษณะของทหารที่ประชาชนคาดหวังและพึงพอใจด้วย

ในส่วนของกองทัพบกได้ให้ความสำคัญในเรื่องการช่วยเหลือประชาชนและพัฒนาชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เป็นการปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ นอกจากนี้จะเห็นว่ากองทัพบกยังได้ยึดถือคำสั่งกองทัพบกที่ 289/2519 ลงวันที่ 5 มิถุนายน 2519 เรื่องนโยบายการช่วยเหลือประชาชนโดยสรุปสาระสำคัญๆ ได้ดังนี้

1. สนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาท้องถิ่น โดยเสริมงานด้านการพัฒนาประเทศของหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐบาล
2. ให้ประชาชนรู้สึกว่าการเป็นมิตร และให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานของทหารอย่างเต็มที่
3. เพื่อให้ได้ข่าวสารที่จำเป็นแก่การปฏิบัติการทางทหาร และเป็นการรักษาความมั่นคงภายใน
4. เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนแผนงานป้องกัน และปราบปรามการก่อความไม่สงบของกองทัพบกให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

โอกาสในการช่วยเหลือประชาชนสามารถที่จะดำเนินการได้ทุกกรณีที่มีโอกาส เช่น

1. ในยามปกติ และในที่ตั้งปกติ
2. ขณะทำการฝึก

3. ในขณะที่สงคราม และภาวะฉุกเฉิน
4. ขณะเกิดภัยธรรมชาติ
5. เมื่อได้รับการถูกร้องขอจากประชาชน

ดังนั้น เพื่อนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคม ชุมชน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนทุกคนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ซึ่งเรียกว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยจะต้องเริ่มจากภาวะความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนั้นๆ ก่อน โดยใช้กำลังของทหาร และประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในทุกๆ ด้านให้พวกเขาได้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน และมีความรู้สึกหวงแหน เป็นเจ้าของชุมชนนั้น เพื่อที่จะทำให้ประชาชนพร้อมที่จะช่วยกันดูแล สอดส่อง และรักษาสถมบัติส่วนรวมของพวกเขาและร่วมกันพัฒนาให้ดำรงคงอยู่สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์และรูปแบบการสื่อสารของทหารที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน
2. เพื่อศึกษาช่องทางการสื่อสารในการช่วยเหลือประชาชน
3. เพื่อศึกษาทัศนคติ ความคาดหวัง และความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทของทหารในการพัฒนาชุมชน
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการสื่อสาร ทัศนคติ ความคาดหวัง และความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อทหารในการพัฒนาชุมชน

ปัญหานำการวิจัย

1. กองทัพบกใช้กลยุทธ์และรูปแบบการสื่อสารอย่างไรในการพัฒนาชุมชน
2. กองทัพบกใช้ช่องทางใดในการสื่อสารกับประชาชนในการรับ และถ่ายทอดข่าวสารเกี่ยวกับความช่วยเหลือของประชาชน
3. ทัศนคติ ความคาดหวัง และความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทของทหารในการเข้าไปพัฒนาชุมชนเป็นอย่างไร
4. ปริมาณการสื่อสาร ทัศนคติ ความคาดหวัง และความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อทหารในการพัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร

สมมุติฐานในการวิจัย

1. ปริมาณการติดต่อสื่อสารมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของประชาชนต่อบทบาทของทหารในการพัฒนาชุมชน
2. การรับรู้ข่าวสารมีความสัมพันธ์กับความคาดหวัง และความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อทหารในการพัฒนาชุมชน
3. รูปแบบการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับความคาดหวัง และความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อทหารในการพัฒนาชุมชน
4. การติดต่อสื่อสารของประชาชนกับทหารมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของทหาร

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารของทหารในการพัฒนาชุมชนมีขอบเขตการศึกษาวิจัย คือ

1. เป็นการศึกษาการสื่อสารระหว่างกองทัพกับประชาชน ในส่วนของการวิเคราะห์กลยุทธ์ และรูปแบบการสื่อสารของทหารในการพัฒนาชุมชน
2. เป็นการศึกษาประชาชนในเขตพื้นที่ที่กองทัพเข้าไปช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนในเขตที่ได้รับความเดือดร้อนจากสาธารณภัย หรือภัยพิบัติต่างๆ โดยศึกษา
  - ทัศนคติ (Attitude) ของประชาชนที่มีต่อบทบาทของทหารในการพัฒนาชุมชน
  - ความคาดหวัง (Expectation) ของประชาชนที่มีต่อบทบาทของทหารในการพัฒนาชุมชน
  - ความพึงพอใจ (Satisfaction) ของประชาชนที่มีต่อบทบาทของทหารในการพัฒนาชุมชน

ข้อจำกัดของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบในการพัฒนาของทหาร/กองทัพกนในหมู่บ้านคลองทราย ซึ่งเป็นหมู่บ้าน 1 ใน 14 หมู่

บ้าน ที่อยู่ในเขตจังหวัดสระแก้ว-ปราจีนบุรี และกลยุทธ์การสื่อสารของทหารที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน ศึกษาเฉพาะรูปแบบที่สามารถนำมาใช้ในการศึกษา และสามารถเผยแพร่ได้โดยไม่กระทบต่อการทำงานของทหารในการพัฒนา เนื่องจากอาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติได้จึงไม่สามารถนำผลการศึกษานี้ไปสรุปในพื้นที่อื่นๆ ได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. กลยุทธ์การสื่อสาร หมายถึง ยุทธวิธีการสื่อสารของทหารที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร หรือเรื่องราวที่ทหารต้องการให้ประชาชนได้รับทราบ และให้ความร่วมมือจนงานบรรลุผลสำเร็จได้
2. กองทัพ หมายถึง กองทัพบก หรือทหารที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแล และให้ความช่วยเหลือประชาชนในการพัฒนาชุมชน
3. การพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนา ความรู้ ความสามารถของประชาชนในชุมชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชนให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับกองทัพ
4. รูปแบบการสื่อสาร หมายถึง รูปแบบและวิธีการสื่อสารระหว่างทหารกับประชาชน รวมทั้งสื่อที่ใช้ในพฤติกรรมสื่อสารระหว่างทหารกับประชาชนด้วย
5. ทักษะคนตี หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด หรือความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อกองทัพบก หรือทหารในการเข้าไปพัฒนาชุมชน
6. ความคาดหวัง หมายถึง ความมุ่งหวัง หรือความต้องการที่ประชาชนมีต่อการพัฒนาชุมชนของทหาร ได้แก่ หน้าที่ และภารกิจต่างๆ ของทหาร คือ การให้ความช่วยเหลือประชาชน การปรับปรุงสภาพแวดล้อม การขุดลอกคูคลอง การสร้างถนนหนทาง การให้การศึกษา
7. ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกในเชิงบวกที่มีต่อบทบาทของทหารในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ความพึงพอใจใน ภารกิจด้านต่างๆ ของทหาร คือ การให้ความช่วยเหลือประชาชน การปรับปรุงสภาพแวดล้อม การขุดลอกคูคลอง การสร้างถนนหนทาง การให้การศึกษา
8. พฤติกรรมสื่อสารระหว่างประชาชนกับทหาร หมายถึง ความบ่อยครั้งในการติดต่อสื่อสารระหว่างประชาชนกับทหาร รูปแบบการสื่อสารต่างๆ ที่ทหารใช้กับประชาชน และพฤติกรรมสื่อสารที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนของทหาร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงบทบาทของทหารที่ประชาชนคาดหวัง และบทบาทที่เป็นอยู่จริงของทหาร เพื่อนำไปพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของทหารให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
2. ทำให้ทราบถึงกลยุทธ์การสื่อสารของทหารที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน การเข้าไปช่วยเหลือประชาชนในยามที่ได้รับความเดือดร้อนได้อย่างทันท่วงที รวมทั้งการวางแผนรับมือกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เพื่อสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงแผนหรือเป็นแนวทางสำหรับการวางแผนของกองทัพกในด้านการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. ทำให้ทราบถึงทัศนคติ ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อทหารในการเข้าไปพัฒนาชุมชน และภาพลักษณ์ของทหารในสายตาประชาชน เพื่อใช้ในการสร้างและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับกองทัพได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย